

Огляд книги *Сила. Згода. Справедливість. Любов. Зло*

Сила. Згода. Справедливість. Любов. Зло. Сімона Вейль. Львів: Shrapnel Publisher, 2024. 92 с.

Андрій КУЛИК
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-0977-7767

Більшість сучасної літератури про Сімону Вейль зосереджується на контрастах між її юними роками випускниці філософського факультету та періодом, коли вона була робітницею на заводі, анархісткою і добровольцем на фронті в Іспанії. Вона стала символом самопожертви, але водночас її постать піддається романтизації та легендизації. У сучасному контексті це можна порівняти з тим, як суспільство створює міфи навколо тих людей, які стають зірками, при цьому випускаючи з поля зору їхню справжню суть, глибину внутрішнього світу та реальні вчинки.

Справжня велич Сімони Вейль полягає у проникливості її думки, що вимагає тиші та внутрішнього спокою для розуміння. Її слова, здавалося, не належали їй самій, а були вираженням Святого духа, що діяв через неї. У моменти найвищого натхнення її тіло і душа перетворювалися на інструмент, через який Творець спілкувався зі своїм творінням. Сімонина рука, що писала, та її розум, який мислив, ставали не більш ніж «сполучною ланкою між смертним і безсмертним, безособовим посередником, через якого Творець і створіння обмінюються своїми таємницями»¹.

Сімона Вейль, відома своїм прагненням до вселенської любові та справедливості, часто відступала на другий план перед своїми ж ідеями. Філософія свідомо прагнула зробити своє особисте життя незначним – порівняно з тими універсальними цінностями, якими вона жила. Її вчинки, за її власним визначенням, були «нескінченно малими», майже невидимими у великому контексті необхідності та долі. Для Вейль важливо було не те, ким вона була як людина, а ті ідеали, які вона захищала і втілювала. А тому її біографія може відображати лише певні, випад-

¹ Simone Weil, *Gravity and Grace* (London: Taylor & Francis, 2003), 42.

кові, моменти, тоді як її філософські та духовні пошуки не можуть бути зведені до простої життєвої історії – вони сягають рівня абсолютного й універсального, що виходить за межі звичайного наративу.

Нещодавно львівське видавництво «Shrapnel Publisher» представило українському читачеві книгу Сімони Вейль «Сила. Згода. Справедливість. Любов. Зло» (у перекладі з французької Леоніда Кононовича). Як зазначає у передмові видавчиня Наталія Семків, у цій збірці невеликих творів французької мислительки та політичної активістки опубліковано витяги з її «Заводського щоденника», а також фрагменти з «Форм неявної любові», «Тяжіння і благодаті» та «Лондонського нотатника». Ця невеличка книжечка насправді є скарбницею цитат, що дозволяють заглибитися у світ Сімони Вейль та відкрити для себе її глибокі роздуми про любов, справедливість і пошуки Бога. Кожен фрагмент ніби відкриває нові горизонти розуміння її філософії та може слугувати джерелом натхнення для українських читачів.

Книга запрошує нас у подорож крізь час і простір міркувань Вейль, де її думки про справедливість і любов переплітаються з впливами філософів, таких як Платон, Фукідід, Есхіл та інші. Це не просто філософські роздуми, а відкрите серце, що кличе до діалогу з вічним. Перший есей має назву «Чи боремося ми за справедливість?». Необхідно зазначити, що Вейль досліджувала платонівське розуміння справедливості як вищої ідеї, що виходить за межі індивідуальних інтересів і служить загальному благу, а Фукідида розглядала як критика людської жорстокості, яка часто маскується під патріотизм або національні інтереси.

У контексті так званого «модерного патріотизму» Вейль також піддавала критиці національні ідеали, які, на її думку, часто виправдовували насильство та гноблення. Філософія закликала до глибшого розуміння патріотизму – такого, яке ґрунтувалося не на сліпій вірності державі, а на любові до правди, справедливості та людській гідності. Франція, як країна її народження, для Вейль була символом не лише національної ідентичності, а й боротьби за універсальні цінності, які не мають національних кордонів. Мислителька вважала, що істина, краса, справедливість, співчуття є благами завжди і всюди.

Сімона Вейль зосереджувала свою увагу на тих, хто страждає; якщо в її працях багато про судові процеси, обвинувачених, суддів та засуджених, то це тому, що вона часто відвідувала суди не з цікавості, а зі співчуття та бажання допомогти, спостерігаючи за стражданням. З тексту «Любов до ближнього» ми розуміємо надприродне значення, яке стоїть за такою її позицією. Вона вірила, що через розуміння та прийняття чужих страждань людина може наблизитися до Бога й осягнути Його велич. Бо «істинний Бог – це Бог, якого ми вважаємо всемогутнім, але який не проявляє своєї влади повсюдно, адже перебуває Він лише на небесах або ж утаємничений у цьому грішному світі»². Його могутність – це не тиранія, а

² Simone Weil, *Waiting for God* (New York: Harper & Row, 1973), 144.

невимовна любов і милосердя, які доцільно приховані від очей світу, але завжди присутні для тих, хто шукає Його з чистим серцем.

Представлені в книзі фрагменти з «Лондонських нотаток» і «Заводського зошита» за своєю суттю є роздумами над темою сили і влади та їхнього впливу на людське життя. Вейль розмірковує над гнобленням працею та тими кривдами, з якими стикаються робітники. Однак філософія бачить можливість для глибшого розуміння людського буття: ті труднощі та страждання, з якими стикається людина, відкривають їй шлях до усвідомлення більш утаємничених істин, що лежать поза межами видимого світу. Світ сповнений хаосу та несправедливості, але навіть у такому світі людина може знайти сенси і вищу мету, якщо діятиме з любов'ю та співчуттям.

У «Любові» французька мислителька рефлексувала над темою «чистої любові» і дружби та їхнім безкорисливим характером, над тим, що справжня любов «потребує реальності. А «любити і бути коханим лише взаємно допомагає зробити це існування більш конкретним, більш постійно присутнім у розумі. Але воно має бути присутнім як джерело думок, а не як їхній об'єкт»³. Інакше кажучи, любити та бути любленим полягає не лише в тому, щоб відчувати присутність іншої людини, а й у тому, щоб це існування стало більш реальним і постійно відображалось в нашій свідомості. Вейль захоплювалася св. Франциском, тому що його любов до ближнього залишилася тією ж самою, як і раніше, але стала ще сильнішою, набувши при цьому абсолютно іншого характеру.

В останньому есеї «Зло» Сімона Вейль розглядає природу зла, акцентуючи на його відмінностях від добра, і досліджує, як зло, попри свою руйнівну сутність, може сприяти глибшому розумінню добра. Вона стверджує: «Зло завжди є знищенням реальних речей, в яких є справжня присутність добра. Зло здійснюється тими, хто не має знання про цю справжню присутність»⁴. І наголошує, що зло виникає там, де відсутнє усвідомлення цієї справжньої, тобто божественної, присутності, яка наповнює світ сенсом і гармонією. Вейль убачає, що справжня любов і доброта існують лише там, де людина здатна побачити таку присутність і співпрацювати з нею, тоді як зло руйнує зв'язок між людиною та цією духовною реальністю.

Одне з найбільш дискусійних і відомих тверджень Вейль: «Світ, оскільки він повністю позбавлений Бога, є самим Богом. Необхідність, оскільки вона абсолютно відмінна від добра, є самим добром» (книга «Гравітація і благодать»). Те, що зовсім не містить у собі божественного і є повною протилежністю добра, являє собою чисте зло. І тепер це зло необхідно ототожнити з самим Богом: воно стає своєрідною «миттю», або полюсом божественної природи, яка, в свою чергу, визначається як чисте добро.

³ Simone Weil, *Gravity and Grace*, 65.

⁴ Simone Weil, *Gravity and Grace*, 76.

Підсумовуючи, скажемо, що збірка творів французької філософині Сімони Вейль «Сила. Згода. Справедливість. Любов. Зло» є метафізичним зануренням у її моральні та етичні роздуми, які надихають на критичне (пере)осмислення природи влади, любові та справедливості у світі, який часто перебуває у конфлікті з цими ідеалами. Приємний бонус наприкінці книги – короткі позитивні рецензії від Альбера Камю, Ханни Арендт і Жана Тортеля.

Andrii KULYK

Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0977-7767

Надійшла до редакції / Received 09.09.2024

Прийнята до публікації / Accepted 04.10.2024